

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAPSEN KRIISIN KOHTAAMINEN JA TUKEMINEN
VARHAISKASVATUKSESSA
- sähköinen tietopaketti

(Mea 5-vuotta)

Mikkola Hanna, Salo Annika
Opinnäytetyö
Sosiaalialan koulutusohjelma
Marraskuu 2018

Sisälllys

1	JOHDANTO	3
2	MIKÄ ON KRIISI?	3
3	KRIISIN VAIHEET	4
	3.1 SOKKIVAIHE	4
	3.2 REAKTIOVAIHE	4
	3.3 KÄSITTELYVAIHE	5
	3.4 UUELLEEN SUUNTAUTUMISEN VAIHE	5
4	LAPSEN KRIISIN TUNNISTAMINEN JA KOHTAAMINEN	6
5	HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN	8
6	VUOROVAIKUTUS	9
7	MENETELMÄT	9
	7.1 LEIKKI	10
	7.2 THERAPLAY	10
	7.3 SADUTUS	11
	7.4 SATUHIERONTA	11
	7.5 NUKKETEATTERI	12
	7.6 DRAAMA	13
	7.7 KUVATAIDE	13
	7.8 TARINASÄVELTÄMINEN	14
	7.9 LAULUPIIRTÄMINEN	14
8	HYÖDYLLISIÄ INTERNETSIVUJA	15
9	KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA	17
	Lähteet	19
	Liitteet	22

1 JOHDANTO

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa työntekijöille lisäinformaatiota ja työvälineitä lapsen kriisin kohtaamisessa ja tukemisessa varhaiskasvatuksessa. Opas on tehty Mikkola & Salo (2018) opinnäytetyön ”Lapsen kriisin kohtaaminen ja tukeminen varhaiskasvatuksessa” pohjalta. Aluksi oppaassa on lyhyesti käsitelty kriisin käsitettä ja kriisin eri vaiheita. Oppaassa on kerrottu lapsen kriisin tunnistamisesta ja kohtaamisesta sekä vuorovaikutuksen merkityksestä kriisitilanteessa. Lisäksi oppaaseen on kerätty erilaisia vaihtoehtoisia menetelmiä työskentelyn tueksi. Lopuksi oppaaseen on kerätty hyödyllisiä yhteystietoja sekä internetsivustoja, jotka voivat auttaa lasta ja perhettä kriisin keskellä. Viimeisenä on listattu aiheeseen liittyviä ajankohtaisia koulutusmahdollisuuksia.

2 MIKÄ ON KRIISI?

Kriisillä tarkoitetaan tilannetta, jolloin elämässä tapahtuu jokin suuri muutos. Kriisi voidaan määritellä usealla tavalla. Kriisi voi olla yllättävä, järkyttävä ja uusi tilanne, jossa ihmisen aikaisemmin käyttämät ratkaisut ja toimintamallit eivät toimi tilanteen selvittämiseksi. Yleensä kriisiin ei voi varautua ennalta. Kriisiin liittyy psyykkistä tuskaa, epävarmuutta ja elämän jatkuvuuden kyseenalaistamista. Erilaiset vaikeudet ja muutostilanteet vaikuttavat lapsen ja perheen elämään. Vaikeudet voivat olla tavalliseen kasvuun liittyviä tai äkillisiä muutoksia perheen elämässä. Äkilliset järkyttävät elämään liittyvät tapahtumat ja menetykset vaikuttavat ihmiseen syvästi iästä riippumatta. Lapsen kriisi aiheuttaa lapselle turvattomuuden tunteen, jonka vuoksi tuntemuksia tulee jakaa läheisten kanssa. Aikuisen tehtävä on ottaa asia puheeksi ja auttaa lasta avun piiriin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kieltäminen ja välttely voivat pitempään jatkuvina johtaa ongelmiin. Lapsen elämänhalu ja toivo vahvistuvat, kun hän saa olla arjen vuorovaikutuksessa läheisten aikuisten kanssa. Lasten selviytymisvoimavarat ovat rajallisemmat kuin aikuisten, eikä pelkkä ajan kuluminen paranna traumatisoitunutta lasta. Selvitäkseen lapsi tarvitsee aikuisia, joiden kanssa hän voi turvallisesti käydä läpi vaikeaa tapahtumaa. Erityisen tärkeää on, että kodin ja päiväkodin aikuiset ovat valmiita kohtaamaan lapsen kokeman kriisin aiheuttamia reaktioita sekä osaavat tukea lasta selviytymään kriisissä. (Lastensuojelu ja kriisityö 2016; Lapsen ja perheen kriisit 2018; Lapsi ja kriisi 2017; Saari 2003, 252 - 253.)

Kriisit on jaoteltu kehitys- ja elämäntilannekriiseihin sekä traumaattisiin kriiseihin. Kehyskriisit ja elämäntilannekriisit liittyvät normaaliin elämäntilanteeseen ihmisen siirtyessä elämäntilanteesta toiseen. Myös positiivinen tapahtuma voi aiheuttaa kriisin. Traumaattinen kriisi syntyy usein epätavallisen voimakkaan ja epänormaalin tapahtuman aiheuttamana, johon liittyy suuri tunnejärkytys ja jota omat voimat eivät riitä kohtaamaan. Kriisi voi olla traumaattinen

monesta syystä, esimerkiksi läheisen kuolema, itsemurha lähipiirissä, vakava sairaus tai toimintakyvyn menetys, irtisanominen työstä tai väkivallan kohteeksi joutuminen. Myös onnettomuudet ja katastrofit voivat aiheuttaa traumaattisen kriisin. Traumaattisen kriisin läpikäyminen ja käsittely on usein tuskallista ja vaatii kovaa työtä. Jokaisella ihmisellä on kuitenkin kykyjä, joiden avulla voi selvitä kriiseistä. (Kriisit kuuluvat elämään 2017; Traumaattinen kriisi 2017.)

3 KRIISIN VAIHEET

Kriisin kohdanneet käyvät usein läpi hyvin samanlaisia vaiheita ja saattavat myös palata vaiheista toiseen. Kriisin vaiheet eivät erotu selvästi toisestaan. Kriisien läpikäyminen tapahtuu yleensä samalla tavalla ja siksi on mahdollista puhua kriisien neljästä eri vaiheesta eli **shokkivaiheesta, reaktiovaiheesta, käsittelyvaiheesta ja uudelleen suuntautumisen vaiheesta**. (Traumaattisen kriisin vaiheet 2018.)

3.1 SOKKIVAIHE

Sokkivaihe alkaa tyypillisesti heti kriisin laukaisseen tilanteen jälkeen ja voi kestää useita päiviä. Silloin tyypillisiä tunteita ovat tyrmistys, epäusko, hätä ja tuska. Sokkivaiheessa kaikki voi tuntua epätodelliselta, painajaismaiselta ja saattaa olla vaikea ymmärtää tapahtunutta, ihminen ei vielä kykene käsittämään kriisin aiheuttamaa tapahtumaa ja saattaa kieltää sen. Tunteet voivat vaihdella laidasta toiseen. Lapsi voi olla vihainen, itkuinen, puhumaton tai mennä paniikkiin. Sokkivaiheen aikana kerrotut asiat saattavat unohtua täysin tai niitä ei muista jälkeenpäin. Psykkinen sokki suojaa tiedolta ja kokemukselta, jota mieli ei pysty vastaanottamaan. **Sokkivaiheessa on tärkeää, että aikuinen on läsnä, kuuntelee ja huolehtii.** Sokkivaiheen tyypillisiä oireita ovat sekavuus, järkytys, puutteellinen tilanteen hahmotus, aistien terävoityminen, epäadekvaatti käyttäytyminen, ajan ja todellisuudentajun heikentyminen, yliaktiivisuus tai flegmaattisuus. Fyysisinä oireina voi olla esimerkiksi sydämen tykytys, vapina, hikoilu, vatsaoireet, nopea hengitys, palelu tai päänsärky. Shokkivaihetta elävän kanssa on tärkeää keskustella tapahtuneesta rauhallisesti, puheen on hyvä olla selkeää ja yksinkertaista, sillä shokissa olevan kyky vastaanottaa tietoa on heikko. (Lastensuojelu ja kriisityö 2016; Shokista uuteen alkuun 2017.)

3.2 REAKTIOVAIHE

Sokkivaiheen jälkeen seuraa reaktiovaihe. Reaktiovaiheessa ihminen alkaa ymmärtää mitä on tapahtunut ja reagoi siihen. Reaktiovaiheeseen liittyy usein tunteiden myllerrystä, kuten itkua, surua, syyllisyyttä ja epätoivoa. Vaiheelle tyypillistä on syyllisten etsiminen, jolloin keskeisin tunne on viha ja aggressio. Nämä tunteet kohdistuvat usein ulkopuoliseen ihmiseen tai

tahoon. Syyttäminen suojaa omilta vaikeilta tunteilta ja ajatuksilta eli toimii suojaimekanismina. Reaktiovaiheeseen liittyy usein myös pelkoa ja häpeää ihmisten kohtaamiseen. Voimakkaat somaattiset oireet ovat mahdollisia, esimerkiksi pahoinvointi, rytmihäiriöt ja väsymys. Reaktiovaihe kestää yleensä kahdesta neljään päivään, mutta se saattaa viedä useita kuukausiakin. Reaktiovaiheen muita tyypillisiä merkkejä ovat pelko, kieltäminen, eristäytyminen tai hoivan tarve. (Lastensuojelu ja kriisityö 2016.)

Reaktiovaiheessa kriisin aiheuttanut tapahtuma toistuu usein muistikuvina sekä hereillä ollessa että nukkuessa. Tapahtuma voi palautua yhtäkkiä elävästi mieleen esimerkiksi jonkun äänen takia tai keskustellessa jonkun ihmisen kanssa. Ihmisellä saattaa olla tarve puhua tapahtumasta yhä uudelleen ja siksi hänelle on tärkeää tulla kuulluksi. Auttajan ja läheisten kannattaa muistaa, että puhumisella on tärkeä merkitys toipumisen kannalta. Puhuminen auttaa ymmärtämään tapahtunutta. (Shokista uuteen alkuun 2017.)

3.3 KÄSITTELYVAIHE

Reaktiovaihetta seuraa kriisin käsittelyvaihe, jolloin kriisin aiheuttanut tapahtuma aletaan ymmärtää. Tällöin tyypillisiä oireita on muisti- ja keskittymisvaikeudet. Käsittelyvaiheessa on tyypillistä, että tavanomainen joustokyky häviää, joka voi johtaa siihen, että ihminen menettää malttinsa helposti ja saa raivokohtauksia. Tavanomaista on, että on fyysisesti läsnä, muttei psyykkisesti. Ajatukset alkavat jo liikkua muissakin asioissa kuin tapahtuneessa. Kriisin käsittelyvaihe kestää yleensä kauan, jopa vuoden itse tapahtumasta. Kriisireaktion väheneminen tapahtuu hitaasti. (Shokista uuteen alkuun 2017.)

3.4 UUDELLEEN SUUNTAUTUMISEN VAIHE

Kriisin uudelleen suuntautumisen vaihe kestää koko elämän ja tavoitteena on oppia elämään tapahtuneen kanssa. Traumaattisesta kokemuksesta on tullut osa itseä. Tapahtuma ei kuitenkaan enää ole jatkuvasti mielessä. Välillä tuska voi nousta pintaan, mutta elämässä on myös iloa ja ihminen kykenee suuntautumaan tulevaisuuteen ja luottamus elämään palautuu. (Lastensuojelu ja kriisityö 2016.)

(MadalinCalita: Pixabay)

4 LAPSEN KRIISIN TUNNISTAMINEN JA KOHTAAMINEN

Lapsi ei välttämättä ilmaise surua ja järkytystään kuten aikuinen, joten vanhemman tai muun lapsen läheisen voi olla vaikea tietää, miten lapsi kokee kriisin. Lapsella on kuitenkin järkyttävän tapahtuman jälkeen samantapaisia tyhjyyden, hämmennyksen, surun, raivon ja epäuskon tunteita kuin aikuisillakin. Äkilliset järkyttävät elämään liittyvät tapahtumat ja menetykset vaikuttavat ihmiseen syvästi iästä riippumatta. Apu tapahtuneen ymmärtämiseksi ja uusien selviytymiskeinojen oppiminen auttavat lasta elämässä selviytymiseen ja suojaavat häntä pitkäkestoisilta, elämää rajoittavilta traumaattisilta vaikutuksilta. Erilaiset kriisit ovat osa monien lasten arkea. Lähes kaikki traumalle altistuneet kokevat jonkinasteisia reaktioita, mutta suurin osa toipuu ilman apua. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpi on lapsen arjessa mukana olevien läheisten rooli. Aikuinen ei kuitenkaan aina tunnista tai ymmärrä lapsen avun tarvetta. (Miten tuen lasta kriisissä; Lapsi ja kriisi 2017.)

Kriisitilanteessa lapsella saattaa esiintyä **univaikeuksia**. Nukahtaminen voi olla vaikeaa eikä lapsi pysty nukahtamaan yksin. Yöheräämiset voivat olla yleisiä ja uni saattaa olla levotonta. Lapsella voi esiintyä **syömisongelmia**, joka hän syö liikaa tai ruoka ei maistu ollenkaan. Leikki-ikäiselläkin saattaa olla **eroahdistusta ja pelkotiloja** aikuisen häviämisestä, jolloin esiintyy suurempaa **takertumista aikuiseen**. Myös taantumista saattaa esiintyä, esimerkiksi **kastelua tai uudelleen tarve tuttiin**. Lapsi saattaa jatkaa tapahtumasta kertomista ja tunteiden näyttöä pitkään, kuten **pelkoa, vihaa ja surua**. Lapsi voi muuttua **itsepäiseksi, vaativaksi** tai käyttäytyminen voi olla kontrolloivaa. Kun lapsi ei tunne oloaan turvalliseksi, käytös saattaa muuttua vaaralliseksi. Tämä voi olla lapsen tapa pyytää apua, jotta tuntisi olonsa turvalliseksi. Lapsella saattaa esiintyä **yliaktiivisuutta** tai **keskittymisvaikeuksia**. Uudet pelot voivat vallata mielen, esimerkiksi **pimeän pelko**. Arkirutiinien jatkaminen auttaa lasta selviytymisessä. Selkeän tukiverkoston avulla lapsen itseluottamus ja turvallisuudentunne vahvistu-

vat. Lapsen täytyy saada tuntee olonsa turvalliseksi, jotta hän uskaltaa näyttää surunsa. Aikuisen tehtävä on tunnistaa ja hyväksyä surun aiheuttamat reaktiot ja huolehtia lapsesta. Kaikkein tärkeintä on, että aikuinen on läsnä. (Vepsäläinen 2009, 17, 20, 22; Hedrenius & Johansson 2016 139.)

(Mea 6-vuotta)

Jos tunteet ovat liian suuria ja pelottavia, lapsi saattaa kätkeä ne. Aikuinen saattaa luulla, ettei lapsi sure lainkaan. Leikki-ikäisen lapsen tunteiden ilmaisu sanallisesti voi olla vielä vaikeaa, joten tunteet saattavat näkyä ainoastaan leikeissä ja piirustuksissa. Arkirutiinien jatkaminen auttaa lasta selviytymisessä. Selkeän tukiverkoston avulla lapsen itseluottamus ja turvallisuudentunne vahvistuvat. Lapsen täytyy saada tuntee olonsa turvalliseksi, jotta hän uskaltaa näyttää surunsa. Aikuisen tehtävä on tunnistaa ja hyväksyä surun aiheuttamat reaktiot ja huolehtia lapsesta. Fyysinen kosketus vähentää lapsen aggressiivisuutta ja käyttäytymisongelmia. Kosketus auttaa lasta myös nukahtamaan. Myös tanssi, urheilu ja erilaiset liikkumisen tavat voivat auttaa lasta jälleen kokemaan myönteisiä ja rauhallisia tunteita kehossaan ja kehostaan. Kaikkein tärkeintä on, että aikuinen on läsnä. (Vepsäläinen 2009, 13, 17, 20, 22; Hedrenius & Johansson 2016, 138.)

Lapsen kanssa on tärkeää keskustella tapahtuneesta. Olennaista on, että lapsi ymmärtää tapahtuman olevan totta ja että hänellä on käsitys tapahtuneesta, sen syistä ja seurauksista. Lapselle tulee vakuuttaa, että tapahtunut ei ole hänen syytään eikä rangaista mistään mitä hän ei ole tehnyt. Kaikkia ikäviä yksityiskohtia ei kuitenkaan tarvitse kertoa. Työntekijän on hyvä kuunnella lasta keskeyttämättä, mitä tämä kertoo ajatuksistaan ja tunteistaan. Sen jälkeen lapsen mahdolliset väärinkäsitykset tapahtuneesta on hyvä korjata. Jos lapsi ei löydä sanoja kuvaamaan tunteitaan, häntä on hyvä auttaa löytämään ne. Lasta ei kuitenkaan tule pai-

nostaa puhumaan. Kaikki lapsen kysymykset tulee kohdata, vaikka kaikkiin ei vastausta löytyisikään. Työntekijän on hyvä tunnustaa, mikäli ei itsekään tiedä kaikkeen vastausta. Lapselle täytyy antaa aikaa ymmärtää. (Lapsi ja kriisi 2017; Hedrenius & Johansson 2016, 218.)

Työntekijän vastuulla on luoda auttamistilanteessa mahdollisimman rauhallinen ja hyvä ilmapiiiri niin, että lapsi kokee myötäelämistä sekä huolenpitoa. Työntekijän on myös tärkeää olla lapselle fyysisesti läsnä, jotta keskustelu mahdollistuisi. Omat tunteet saa näyttää, kunhan ne pysyvät hallinnassa eikä menetä uskottavuutta työntekijänä. Lapsen on tärkeä saada se viesti, että tämä työntekijä on sellainen aikuinen, johon hän voi luottaa. Lasta tarvitsee kuunnella ja olla läsnä tilanteessa. Lapselle on tarpeellista kertoa, että hänen kaikki erilaiset reaktionsa ovat sallittuja ja hyväksytyjä. Lapsen täytyy saada tuntea itsensä hyväksytyksi sellaisenaan. (Hiljanen 2011.)

5 HUOLEN PUHEEKSI OTTAMINEN

Huolen puheeksi ottaminen on tapa, jolla otetaan askarruttava asia puheeksi toista loukkamatta. Tärkeää on, että huoli otetaan puheeksi kunnioittavalla tavalla perheen kanssa. Huoli kannattaa ottaa puheeksi varhain, jotta yhteistyöhönkin päästään varhain. Keskeistä huolen puheeksi otton menetelmässä on omaan huoleen tarttuminen ja puheeksi ottoa koskevien ennakointien tekeminen (Liite 1). Omaan huoleen tarttuminen tarkoittaa sitä, että kasvattaja ottaa puheeksi oman huolensa eikä puhuisi lapsen tai perheen ongelmista. Huolen puheeksi ottaminen on tärkeä osa kunnioittavaa varhaista puuttumista. (Huolen puheeksi ottaminen 2018; Eriksson & Arnkil 2012, 7.)

Huolen vyöhykkeistö auttaa työntekijää arvioimaan tuen ja yhteistyön tarvetta. Huolen vyöhykkeistö on tarkoitettu vain omien työskentelysuhteiden kulloisenkin tilanteen sekä yhteistyötarpeiden jäsentelyyn. (Huolen vyöhykkeet 2014.)

Huolen vyöhykkeistö auttaa työntekijää arvioimaan tuen ja yhteistyön tarvetta.

EI HUOLTA	PIENI HUOLI	HARMAA VYÖHYKE TUNTUVA HUOLI	SUURI HUOLI
1	2	3	4
Ei huolta lainkaan.	Huoli tai ihmettely käynyt mielessä.	Huoli on tuntuvaa.	Huoli on erittäin suuri
Toiminta liittyy hyvin kokonaisuuteen ja tapahtuu aiottuja seurauksia.	Luottamus omiin mahdollisuuksiin on hyvä. Ajatuksia lisävoimavarojen tarpeesta.	Omat voimavarat ovat ehtymässä. Lisävoimavarojen ja kontrollin lisäämisen tarve.	Omat keinot ovat lopussa. Tilanteeseen on saatava muutos heti.

(Huolen vyöhykkeistö, Lastensuojelun käsikirja 2018)

6 VUOROVAIKUTUS

Toimivassa vuorovaikutuksessa keskeisintä on vastavuoroisuus, jolloin molemmat tai kaikki osapuolet osallistuvat yhteiseen keskusteluun tai tapahtumaan. Myönteistä ja rakentavaa vuorovaikutusta on esimerkiksi rohkaisu ja kannustaminen, tarkkaavainen läsnäolo, myönteinen (realistinen) palaute, tuki ja kuunteleminen, myötätunto ja huomioiminen sekä ilahduttaminen. Vuorovaikutus ei tapahdu aina vain sanojen välityksellä. On paljon muitakin tapoja olla vuorovaikutuksessa toisten kanssa, sillä kaikki toisten kanssa tapahtuva toiminta on vuorovaikutusta, esimerkiksi ryhmässä musisoiminen, lasten leikit, tai kaupassa ja lääkärissä asioiminen. (Vuorovaikutustaitoja voi oppia 2018.)

(Cherylholt: Pixabay)

Kasvattajan tulee osata hyödyntää vuorovaikutustaitojaan niin, että lapsi oppii luottamaan aikuiseen ja tuntee olevansa turvassa. Aikuisen täytyy kiinnittää huomiota lapsen sekä sanattomaan että sanalliseen viestintään. Vuorovaikutuksen lapsen ja kasvattajan välillä tulisi olla myönteistä ja vuorovaikutustilanteissa tulisi näkyä henkilökohtaista huomiota. Lapsen yksilöllinen huomiointi vaatii varhaiskasvatuksen työntekijältä taitoa ja herkkyyttä havaita, miten kukin lapsi oppii ja ajattelee. (Järvinen, Laine & Hellmann-Suominen 2011, 159-160.)

7 MENETELMÄT

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet, lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset, luovat ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 38.)

7.1 LEIKKI

Leikin avulla tutustutaan, rakennetaan suhdetta lapseen, työstetään kokemuksia, etsitään uusia ratkaisumalleja, tutkitaan tunteita ja rentoudutaan. Leikkiessään lapsi voivat käsitellä itselle vaikeita kokemuksia. Leikki voi olla ohjattua, jolloin aikuinen ehdottaa leikkivälineitä ja teemoja. Se voi myös olla lapsen itsensä valitsemaa vapaata leikkiä. Leikin havainnoinnilla on tärkeä rooli arvioitaessa lapsen tilannetta. Havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. (Järvinen, Laine & Hellmann-Suominen 2011, 71.)

(Feeloona: Pixabay)

7.2 THERAPLAY

Theraplay-terapia on vuorovaikutuksellinen, leikkisä lyhytterapia, joka pyrkii vahvistamaan lapsen tervettä itsetuntoa ja kykyjä toimia sosiaalisissa suhteissa. Keskeinen sisältö on välittää lapselle kokemus merkityksellisyydestä, arvokkuudesta ja rakastettuna olemisesta. Theraplayta voidaan toteuttaa ryhmämuotoisena, jolloin tavoitteena on tarjota jäsenynteissä tilanteissa haasteita, onnistumisen kokemuksia, iloista vuorovaikutusta, hoivaa ja rohkaisua. Ryhmämuotoisena se on suunnitelmallista, vuorovaikutteista ja hauskaa leikkiä, joka soveltuu kaikille lapsille. Oleellista toiminnassa on hyvä kosketus, katsekontakti ja hyväksyntä. Leikkihetkillä käytetään paljon rentouttavaa ja rakentavaa huumoria. Sitä voidaan käyttää myös kehitystä ja tunne-elämää tukevana hoitomuotona. (Suomen Theraplay-yhdistys ry. 2016.)

7.3 SADUTUS

Uusi satu tai tarina syntyy kertojan ja saduttajan yhteistyöllä. Menetelmän avulla kuunnellaan ja arvostetaan lasta. Se antaa lapselle läheisyyden ja turvallisuuden tunteen. Sadutus on hyvä menetelmä lapsen kriisin hetkellä. Lasta on hyvä saduttaa ja kuunnella sitä, mitä lapsi haluaa kertoa, sillä se on lapselle luontainen tapa toimia. Se on myös keino, joka aktivoi lasta puhumaan ja kohtaamaan ajatuksensa tässä ja nyt. Sadutus luo aidon vastavuoroisen kohtaamisen. Menetelmän avulla aikuinen kuulee, näkee ja aistii. Sadutus on kaiken ikäisten kuunteleminen ja osallisuutta korostava työväline, jonka avulla kuunnellaan lasta. Sadutus antaa läheisyyden ja turvallisuuden tunteen, jonka takia esimerkiksi kriisin hetkellä on hyvä saduttaa, kuunnella mitä toinen haluaa kertoa. Sadutus on myös hyvä dokumentointiväline lasten leikkiessä, musisoidessa tai tutkiessa, jolloin heidät kohdataan aidosti, ilman arviointia. Sadutuksen ohje on yksinkertainen:

1. Lapsi kertoo satua tai tarinaa.
2. Aikuinen kirjaa sanatarkasti kaiken muistiin.
3. Lopuksi tuotos luetaan. Lapsi voi vielä halutessaan muuttaa kuulemaansa.

(Sadutus 2018.)

7.4 SATUHIERONTA

Lapsi tarvitsee myönteistä kosketusta tasapainoisen kasvun ja kehityksen tueksi. Satuhieronta toimii myönteisen kosketuksen menetelmänä. Se välittää lapselle viestin siitä, kuinka tärkeä hän on ja lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi. Satuhieronnan tärkeimpänä sisältönä on kosketuksen ja voimaannuttavien satujen yhdistäminen. Satu voi pitää sisällään symbolisia viestejä. Satujen kautta voidaan tuoda viestiä lapsen arvokkuudesta ja ainutlaatuisuudesta. Kosketuksen ja turvallisten satujen kautta pystytään vahvistamaan luottamussuhteita, ennaltaehkäisemään stressiperäisiä oireita, tukemaan lapsen tervettä itsetunnon kehitystä ja mahdollistamaan jakamattoman huomion hetkiä. Satuhieronta on lapsilähtöistä, luovaa ja se on helppo soveltaa arkeen.

1. Tila voi olla ryhmää varten tunnelmavalaistua huone, rentouttavan musiikin soivassa ja matjat lattialle levitettyinä.
2. Ennen satuhierontaa on tärkeää kysyä lupa hierottavalta, sillä kosketus on vapaaehtoista ja siitä voi aina kieltäytyä. Vapaaehtoisuus ja vastavuoroisuus tekevät kosketuksesta turvallisen ja rentouttavan kokemuksen lapselle.
3. Yleensä satuhieronnassa ollaan makuullaan, mutta voi myös istua, koska tärkeintä on hyvä olo, ei missä asennossa ollaan.

4. Selkä on yleisin ja helpoin paikka tehdä satuhierontaa, mutta satuhierontakohtina voivat olla myös jalat, kädet, pää ja vatsa.
5. Satuhieronnassa käytetään omaa luovuutta sekä tarinan kerronnassa että liikkeitä tehdessä.
6. Myös itse tulee rauhoittua. Lauseiden välillä pidetään taukoja, jotta kosketus ehtii kertoa omaa viestiään. Nämä lisäävät läsnäoloa ja vahvistavat aitoa yhteyttä lapsen kanssa.

(Satuhieronta 2018.)

7.5 NUKKETEATTERI

Nukketeatteri on oivallinen taiteen muoto silloin, kun halutaan kokeilla ja tarjota yksilöllisiä ilmaisun muotoja osallistujille. Nukke voi toimia peilinä omalle tulkinnalle. Sen turvin voi tuntea asioita, joita ei ihmiskontaktissa ole helppoa tai mahdollista tuoda esiin. Nuken kohtaaminen edesauttaa usein tunteen kokemista hetkessä. Nukke voi toimia myös suojakilpenä isojen, kipeiden, herkkien tai uhkaavien tunteiden ja osallistujan välissä. Se voi kannustaa asioihin, joihin ei itse pysty. Nukke voi muuttaa hetkessä muotoaan ja mielikuvissa voi liikkua ajassa ja paikassa. Nukketeatterista voi olla hyötyä esimerkiksi silloin, kun lapsella on tunne- tai käyttäytymishäiriöitä, neurologinen tai fyysinen vamma tai erilaisia trauman oireita. Nukketeatterilla voidaan pyrkiä esimerkiksi lapsen ongelmanratkaisun ja muistin stimulointiin, sosiaalisen vuorovaikutuksen edistämiseen, elämän haasteiden käsittelemiseen tai lohduttamiseen. Myös lapsen omien tunteiden sanoittaminen ja toisen tilanteeseen eläytyminen voi olla helpompaa nukken välityksellä. Nukketeatterin esityksessä voi käyttää monenlaisia tekniikoita.

1. Perinteiset käsi- ja pöytäteatterinuket tai pehmolelut.
2. Esimerkiksi palikkateatterissa puiset palikat johdattavat kokijan erilaisiin maailmoihin mielikuvituksen avulla. Se tarjoaa näkökulmia luovuuteen ja rikkaus syntyy siitä, kun kukin lapsi tekee oman tulkintansa palikoiden muodostamista asetelmista ja liikkeistä. Palikkateatteritehtävinä voi rakentaa omakuvan, oman perheen tai itselle tärkeät ihmiset ja itselle merkityksellisen paikan.
3. Nukketeatteri voi myös olla elottoman herättämistä henkiin, jossa yhtenä sen osa-alueena on erilaisten materiaalien tai esineiden elävöittäminen, esimerkiksi kineettinen hiekka ja folio ovat kiinnostavia materiaaleja, jotka muotoutuvat moneksi.
4. Varjoteatterin välineinä ovat kirkas valonlähde, kangas ja kankaalle heijastettavat teatterinuket tai valoa läpäisevät esineet. Varjokankaiden sijaan voi varjojen heijastukseen käyttää myös hämärretyn huoneen seiniä, kattoa tai muita pintoja. Varjoteatterissa on kannustava voima, jonka takana ujoinkin lapsi voi vapautua ja tuoda itsestään

uusia puolia esiin.

(Halme & Susi 2018, 7, 13.)

7.6 DRAAMA

Draamallisessa ilmaisussa ei näytellä esitystä muiden nähtäväksi. Menetelmään kuuluvat rooli-harjoitukset, leikilliset tehtävät sekä erilaisten tunteiden ja tilanteiden dramatisointi. Luova toiminta voi olla fyysistä ja vapauttavaa, kun puolestaan luova liikunta auttaa käpertynyttä. Draamaan voidaan liittää asioiden ja ilmiöiden tutkimista, liikettä, piirtämistä, maalaamista ja musiikkia. Niitä voi koostaa erilaisten teemojen alle. Toimintamuotona voi olla satu, runo, musiikki, tilateos, askartelu tai jotain luonnosta kerättävää materiaalia. (Surun ja kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa 2010, 14.)

(lida 5-vuotta)

7.7 KUVATAIDE

Voimaannuttavassa kuvan tekemisessä aktivoidaan lapsen omat sisäiset voimavarat taiteellisen toiminnan, esimerkiksi maalaamisen, piirtämisen tai muovailun avulla. Kuvan tekeminen on väylä itseilmaisuun, jossa lapsi voi ilman puhetta olla vuorovaikutuksessa itsensä ja ympäristönsä kanssa. Lapsi voi muuttaa omat sisäiset tunteensa, ajatuksensa ja ristiriitansa taiteen symboliseen muotoon ja työskennellä niitä kuvan avulla. Aikuisen rooli on tukea lasta kohtaamaan turvallisesti ajatukset, joita tämän on vaikea sanallisesti käsitellä tai joita ei ole ennen tiedostanut ajattelevansa. Kuvallisen työskentelyn aikana aikuinen seuraa työn etenemistä. Lopuksi kuvasta keskustellaan, jos lapsi haluaa.

1. Aikuinen on mukana koko ajan ja luo luottamuksen siihen, että tunteet saavat tulla ja niiden tunteminen on hyväksyttävää.
2. Kuvan tekemiseen ei tarvitse antaa aihetta. Lapsi saa valita mieleisensä työskentelyvälineet, joten on hyvä varata esille erikokoisia ja värisiä papereita, siveltimiä, värejä ja väriliitua monipuolisesti. Lapsi voi myös muovaila savea tai muovailuvahaa.
3. Kuvan tekeminen voidaan saattaa loppuun esimerkiksi loppupiirin avulla ja tehdyt kuvat ovat siinä näytteillä. Lapsi voi halutessaan kertoa omasta työstään ja hänellä on mahdollisuus kommentoida rakentavasti myös muiden kuvia.

(Surun ja kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa 2010, 12.)

7.8 TARINASÄVELTÄMINEN

Tarinasäveltäminen on luovaan musiikilliseen ilmaisuun ja vuorovaikutukseen perustuvaa toimintaa. Tarinasäveltämisen ideana on, että lapset saavat ilmaista mielessään liikkuvia ajatuksia ja kokemuksia musiikin avulla. Teos voi olla tarinoita, leikkiä, sanoja tai vain musiikkia. Teokset kirjataan muistiin ja niitä pystyy soittamaan yhä uudelleen. Tarinasäveltämistä voi soveltaa yksilö- ja ryhmätyöskentelyssä. Menetelmä sopii hyvin varhaiskasvatuksen toimintamuodoksi. Tarinasäveltäminen sisältää neljä periaatetta, joiden kaikkien tulisi toteutua, jotta voidaan puhua tarinasäveltämisestä.

1. Lapsella tulee olla mahdollisuus vapaaseen musiikilliseen ilmaiseen ilman opettamista ja ohjaamista.
2. Tarinasävellys syntyy aina vuorovaikutuksessa tarinasäveltäjän ja tarinasävellyttäjän välillä.
3. Tarinasävellys tulee kirjata muistiin sellaisella merkkijärjestelmällä, että tekijä pystyy soittamaan sen heti uudestaan.
4. Lapsella tulee olla mahdollisuus konserttiin, jossa lapsi saa jakaa merkityssisältöä hänelle tärkeiden ja toiminnan kannalta merkityksellisten henkilöiden kanssa.

(Hakomäki 2018.)

7.9 LAULUPIIRTÄMINEN

Laulupiirtäminen on moniaistillinen ja elämyksellinen toimintamuoto, jossa yhdistyvät laulu ja kuvallinen ilmaisu samanaikaisesti toisiaan tukien. Menetelmä on helppo kytkeä osaksi muita opetussisältöjä, se innostaa osallistumaan, itseilmaisuun ja tukee tärkeitä oppimisen alueita, kuten kielellisiä taitoja, motoriikkaa, kynätaitoja, keskittymistä, vuorovaikutusta ja yhdessä

toimimisen taitoja. Laulupiirtämisessä piirrokset syntyvät laulaen tai laulun tukemana. Sen ytimenä ja tukena ovat pienet piirtämislaulut, jotka ovat tarkoitusta varten tehtyjä.

Laulupiirtäminen tekee kynään ja lauluun tarttumisen kynnyksen matalaksi ja tarjoaa lapselle onnistumisen elämyksiä ja omaan taitotasoon sopivia haasteita. Se auttaa myös kommunikoimaan, keskittymään ja osallistumaan. Sen monipuoliset harjoitteet ja prosessit tukevat ja kehittävät lapsen kielellisiä taitoja, visuaalista hahmottamista, motoriikkaa, keskittymistä, vuorovaikutusta ja yhdessä toimimisen taitoja sekä luovaa ilmaisua. Laulupiirtämisessä paperinreunat eivät ole rajana, vaan laulupiirtää voi myös ilmaan, kaverin selkään, isoon yhteiseen lattiapaperiin tai ulkona hiekkaan tai lumihankeen. Laulupiirtäminen soveltuu hyvin eri-ikäisille lapsille. Menetelmää voi käyttää ihan pienimpienkin kanssa ja tehdä lauluja aikuisen piirtämänä näkyväksi piirtyvien kuvien kautta. Pienten taaperoiden kanssa voidaan laulupiirtää ilmaan tai paperille helppoja hahmoja madoista sadepisaroihin. Isompien kanssa laulupiirtämisessä painottuvat vuorovaikutus, luova ilmaisu, tarinallisuus ja tuki erilaisille opetussisällöille. Laulupiirtämistä voi toteuttaa kokonaisina tarinallisina tuokioina tai yksittäisinä harjoitteina opetustuokioissa, aamupiirissä, ruokajonossa, unihetkien rauhoittamiseen tai metsäretkellä.

(Laulupiirtämisen menetelmä 2018.)

8 HYÖDYLLISIÄ INTERNETSIVUJA

Alle on listattu muutamia internetsivuja, joista voi saada apua lapsen ja perheen kriisitilanteissa.

❖ Mannerheimin lastensuojeluliitto

www.mll.fi/vanhempainnetti

Mannerheimin lastensuojeluliitolta löytyy esimerkiksi tukivinkkejä arjen tilanteisiin, vanhempainpuhelin ja vertaisryhmiä, joissa tapaa muita samassa elämäntilanteessa olevia.

(lida 4-vuotta)

❖ **Punainen risti**

www.punainenristi.fi

Suomen Punaisen Ristin paikallisosastot auttavat viranomaisten tukena onnettomuuskatsien uhreja. Heiltä saa apua äkillisissä onnettomuustilanteissa, joiden vaikutukset ovat ihmisille kohtuuttomia. Aineellista apua tarjotaan kotinsa menettäneille esimerkiksi tulipalon tai luonnon onnettomuuden seurauksena. Suomen Punaisen Ristin internetsivuilta löytyy avuntarjoajien yhteystietoja, kuten valtakunnalliset auttavat puhelimet, kriisikeskukset netissä ja vertaistukea tarjoavia yhdistyksiä.

Suomen Punaisen Ristin internetsivuilta löytyy avuntarjoajien yhteystietoja, kuten valtakunnalliset auttavat puhelimet, kriisikeskukset netissä ja vertaistukea tarjoavia yhdistyksiä.

❖ **Suomen mielenterveysseura**

www.mielenterveysseura.fi

Suomen mielenterveysseura järjestää tukea kriisin kohdanneille ihmisille ja perheille. Monenlaisia vertaistukiryhmiä järjestetään eri puolilla Suomea.

❖ **Nettiturvakoti**

www.nettiturvakoti.fi

Nettiturvakodin avopalvelut tarjoavat tukea perhe- ja lähisuhdeväkivallan aiheuttaman tilanteen ratkaisemiseen ja kriisistä selviytymiseen. Palvelu voi olla puhelin- tai verkkoneuvontaa, ajanvaraukseen perustuvaa väkivaltatyön ammattilaisen yksilötyötä, ohjattuja vertaisryhmiä (aikuisille, lapsille, väkivallan kokijoille tai tekijöille).

❖ **Tukinet**

www.tukinet.net

Tukinet on internetissä toimiva kriisikeskus. Tukinetissä voi saada henkilökohtaista tukea, osallistua erilaisiin keskusteluryhmiin tai etsiä tietoa. Palvelut ovat maksuttomia.

(Alexas_Fotos: Pixabay)

9 KOULUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Alle on listattu muutamia ajankohtaisia koulutuksia.

❖ Lapsen mieli - koulutus varhaiskasvattajille

3 h koulutus 30, 60 tai 90 henkilölle aamu-, iltapäivä- tai iltakoulutuksena.

Koulutus sisältää luennon mielenterveyden edistämisestä (1h 15 min) sekä 3 työpajaa á 30 minuuttia.

Yhteystiedot: Riikka Nurmi p. 040 678 7392. riikka.nurmi@mielenterveysseura.fi

❖ Laulupiirtämisen perusteet -koulutus

Laulupiirtäminen on moniaistillinen ja elämyksellinen toimintamuoto, joka yhdistää laulua ja kuvallista ilmaisua samanaikaisesti ja toisiaan tukien. Laulupiirtäminen sekä sen erilaiset harjoitteet, työtavat ja prosessit tukevat lapsen monialaista oppimista ja tarjoavat osallisuuden, oivaltamisen ja onnistumisen kokemuksia. Laulupiirtäminen soveltuu eri-ikäisille lapsille sekä myös erityisopetuksen ja kuntoutuksen apuvälineeksi.

<https://www.koulutus.fi/koulutukset/hameen-kesayliopisto/laulupiirtamisen-perusteet-koulutus-818006>

❖ **Kaltoinkohtelun ja traumojen vaikutus lapseen -koulutus**

Koulutuksessa tutustutaan kaltoinkohtelun ja traumojen vaikutuksiin lapsissa, trauma-lapsen kohtaamiseen ja heidän kanssaan työskentelyyn. Koulutukseen on varattu aikaa kysymyksille ja keskustelulle. Koulutus sopii kaikille, jotka kohtaavat työssään traumalapsia, mm. päiväkodin ja koulun henkilökunta, lastensuojelun henkilöstö, sosiaalityöntekijät, terveydenalan työntekijät.

<https://www.koulutus.fi/koulutukset/paijat-hameen-kesayliopisto/kaltoinkohtelun-ja-traumojen-vaikutus-lapseen-820569>

❖ **Lapset puheeksi -menetelmäkoulutus**

Lapset puheeksi -menetelmä on lapsen kehityksen tukemiseen kehitetty työmenetelmä, joka perustuu tietoon lasta suojaavista tekijöistä ja pärjäävyydestä. Lapset puheeksi -työtä tehdään mm. varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä lasten, nuorten ja aikuisten palveluissa. Lapset puheeksi -koulutus antaa pätevyyden itsenäisesti toteuttaa Lapset puheeksi -keskustelun ja -neuvonpidon.

<https://www.koulutus.fi/koulutukset/profami-oy/lapset-puheeksi-menetelmakoulutus-802668>

❖ **Vuorovaikutusvälineitä lasten ja nuorten kanssa keskusteluun -koulutus**

Koulutuksen tavoitteena on antaa uusia luovia reittejä omaan työhön eri asiakasryhmien kanssa ja innostaa uusien menetelmien äärelle. Kokemuksellisuuden lisäksi koulutus tarjoaa tietoa luovuuden hoitavuudesta sekä suhdekeskeisen hoidon ja ajattelun tärkeydestä. Koulutus on tarkoitettu kaikille aiheesta kiinnostuneille sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteen ammattilaisille.

<https://www.koulutus.fi/koulutukset/psyko-team/vuorovaikutusvalineita-lasten-ja-nuorten-kanssa-keskusteluun-698106>

❖ **Lapsi, jolla on tunnekyymiä piirteitä - miten suhtautua ja hoitaa? -koulutus**

Koulutuksessa pohditaan, mitä ovat lasten ja nuorten tunnekyymät piirteet ja mitä ne ennustavat. Miten tunnekyymyyttä voi ennaltaehkäistä ja huomioida tunnekyymien piirteiden käsittelyä omassa työssä.

<https://www.koulutus.fi/koulutukset/psyko-team/lapsi-jolla-on-tunnekyymia-piirteita-miten-suhtautua-ja-hoittaa-611112>

Lähteet

Elämän erilaiset kriisit. 2010. Duodecim. Terveyskirjasto. Viitattu 31.5.2017.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00125

Eriksson, E. & Arnkil, T. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Stakes. Viitattu 13.2.2017.

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90845/URN_ISBN_978-951-33-1792-8.pdf?sequence=1

Hakomäki, H. 2018. Tarinasäveltämien. Viitattu 13.9.2018.

<http://www.tarinasaveltaminen.fi/index.php?pinc=11>

Halme, R. & Susi, M. Kohtaamisia nukketatterin keinoin. Viitattu 20.9.2018.

http://auraofpuppets.com/hallinta/wp-content/uploads/2018/01/KohtaamisiaNK_screen.pdf

Hedrenius S. & Johansson S. 2016. Kriisituki, ensiapua onnettomuuksien, katastrofien ja järkyttävien tapahtumien käsittelyyn. Tallinna: Printon.

Hiljanen, A. 2011. Perheväkivaltaa kokeneiden alle 10 vuotiaiden lasten auttaminen Porin turvakoti Esikossa. Viitattu 21.7.2016.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/25936/hiljanen_anette.pdf?sequence=1

Huolen puheeksi ottaminen. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 8.10.2018.

https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointa/huolen-puheeksi-ottaminen

Huolen vyöhykkeet 2014. THL. Viitattu 5.2.2017

https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistointa/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet

Hyvinkään Seudun Mielenveysseura ry. Mielenveysseurat. Viitattu 18.9.2018.

<http://www.mielenveysseurat.fi/hyvinkaa/>

Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2011. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. 2.muuttumaton painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Kriisit kuuluvat elämään. Suomen mielenveysseura. Viitattu 2.6.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit-kuuluvat-el%C3%A4m%C3%A4%C3%A4n>

Lapsi ja kriisi. 2017. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 31.5.2017.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo/lapsi-ja-kriisi>

Lastensuojelu ja kriisityö. 2016. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 31.5.2017.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/kriisityo>

Lastensuojelun käsikirja. 2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 4.10.2018.

<https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/huolen-vyohykeisto-ja-huolen-puheeksiottaminen>

Laulupiirtämisen menetelmä. 2018. Laulau. Viitattu 8.10.2018.

<https://www.laulau.fi/28>

Miten tuen lasta kriisissä? Suomen mielenterveysseura. Viitattu 31.5.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit/miten-tuen-lasta-kriisiss%C3%A4>

Pojjula S. 2016. Lapsi ja kriisi. Selviytymisen tukeminen. 3., uudistettu painos. Helsinki; Kirjapaja.

Sadutus. 2018. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 19.9.2018.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/sadutus>

Satuhieronta. Hyvinvoiva perhe. Viitattu 20.9.2018.

<http://hyvinvoivaperhe.fi/category/perheille/satuhieronta/#>

Shokista uuteen alkuun. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 2.6.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit/shokista-uuteen-alkuun>

Suomen Theraplay-yhdistys ry. Mitä on theraplay-terapia? Viitattu 6.12.2016.

<http://www.theraplay.fi/index.php?k=4194>

Surun ja kriisin kohtaaminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Varhaiskasvatus. Ylöjärven kaupunki. Viitattu 20.9.2018.

<https://docplayer.fi/2808852-Surun-ja-kriisin-kohtaaminen-varhaiskasvatuksessa.html>

Traumaattinen kriisi. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 2.6.2017.

<http://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/kriisit/traumaattinen-kriisi>

Traumaattisen kriisin vaiheet. 2018. Tukinet. Viitattu 22.10.2018.

https://www.tukinet.net/aineisto/aineisto_tiedot.tpl?id=621

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Viitattu 22.3.2018.

http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vuorovaikutustaitoja voi oppia. Suomen mielenterveysseura. Viitattu 19.9.2018.

<https://www.mielenterveysseura.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia>

Liitteet

Liite 1:

Verkostotutkimus ja kehittämismenetelmät
T. E. Arnikl & E. Eriksson

Verkostotutkimus ja kehittämismenetelmät
T. E. Arnikl & E. Eriksson

HUOLEN PUHEEKSIOTON ENNAKOINTILOMAKE

Lomake on suunniteltu sähköiseksi lomakkeeksi. Voit kirjoittaa vastaukset suoraan lomakkeeseen.

Lomake on tarkoitettu tueksi tilanteissa, joissa:

- Sinulla on huolta lapsen/nuoren hyvinvoinnista
- Et ole syystä tai toisesta ottanut asiaa selvästi puheeksi huoltajien kanssa ja
- Haluat kehittää huolen ilmiämisestä osana työtäsi lasten ja nuorten hyväksi

Lomakkeessa on kolme osaa:

- 1) **A osa** on tarkoitettu täytettäväksi silloin kun olet valitsemassa tilannetta, jossa aiot kehittää huolen aiheesi puheeksiottamista.
- 2) **B osa** on tarkoitettu täytettäväksi silloin, kun olet juuri valmistautumassa tapaamaan lapsen/nuoren huoltajan tai huoltajat. Voit käyttää lomaketta myös muiden lapselle tärkeiden aikuisten kanssa.
- 3) **C osa** on tarkoitettu täytettäväksi pian tuon tapaamisen jälkeen.

A. Täytä, kun valitset tilannetta (kysymykset 1-3)

1a. Perustiedot lapsesta/nuoresta, perheestä (ilman tunnistetietoja)

1b. Perustiedot sinusta: toimipisteesi, ammattisi

2. Keitä perheenjäseniä tapaat ja mitä teet heidän kanssaan?

3a. Mistä olet huolissasi lapsen/nuoren tilanteesta?

3b. Mitä tapahtuu, jos et ota huoltasi puheeksi?

3c. Mille vyöhykkeelle huolesi sijoittuu?

Pieni huoli Huolen harmaa vyöhyke Suuri huoli

B. Täytä ennen tapaamista (kysymykset (4-8))

4. Missä asioissa (arviosi mukaan) lapsen/nuoren huoltaja/t kokee saavansa sinulta tukea?

Onko asioita, joissa hän/he voi kokea sinut uhkaavaksi?

Tuki:

Uhka:

5.a. Mitä voimavaroja lapsessa/nuoressa ja hänen tilanteessaan näet ja mitä voisit niistä kertoa huoltajalle/huoltajille?

5b. Mitä sinä ja huoltaja(t) voisitte tehdä tahoillanne ja/tai yhdessä lapsen/nuoren tilanteen parantamiseksi?

6. Miten otat huolesi ja yhteistyötoiveesi esille? Sanoita; mieltä vaihtoehtoisia tapoja ilmaista huolesi, se miten kerrot voimavaroista ja ehdotat yhteistyötä

7a. Ennakoin mitä tapahtuu puheeksiottamistilanteessa. Kuka reagoi ja miten?

7b. Ennakoi mihin puheeksiottaminen johtaa lähitulevaisuudessa?

Jos ennakoit, että puheeksiottaminen heikentää mahdollisuuksia huojentaa lapsen/nuoren tilannetta, palaa pohtimaan a) missä todella tarvitset huoltajan/huoltajien apua ja b) miten saat tuon avun; eli sanoita yhteistyötarjoaksesi uudestaan.

8. Millainen tila ja aika olisi tällaiselle kohtaamiselle otollinen eli milloin ja missä otat asian puheeksi?

C. Täytä pian tapaamisen jälkeen (kysymykset 9-11)

9. Miten toteutit puheeksiottamisen?

10. Mitkä olivat tunnelmasi puheeksioton

a) alla:

b) aikana:

c) jälkeen:

11.a. katso ennakoitejasi kysymyksessä nro 7. Tapahtuiko niin kuin ennakoit vai jotakin muuta? Koitko jotain yllättävää?

11.b. Miltä toiminta lapsen/nuoren tilanteen helpottamiseksi nyt näyttää? Mikä herättää toiveikkuuttasi? Mikä huolestuttaa edelleen?

11.c. Mitä aiot tehdä tämän huolesi vähentämiseksi?